

قالی ایران

نوشته یکی از خوانندگان

بامدادان ده‌ها زن و مرد، دختر و پسر در برابر داربست‌ها می‌نشینند و تاشامگاهان چشمان تیزبینشان پیچ و تاب نقشه‌ها را درمی‌نوردند، آواز خوش آنان به بیان ریزه کاریهای هنرمندانه نقش‌بندان می‌پردازد و انگشتان توانایشان تار و پودها را بیازی می‌گیرد و از این میان اثری بدیع پدید می‌گردد که دیدگان هنردوستان را از سراسر جهان بسوی میهن ما متوجه می‌سازد و چنین است که هر خارجی باشنیدن نام «قالی» بیاد «ایران» می‌افتد و هنگامی که اسم «ایران» را می‌شنود کلمه «قالی» را بخاطر می‌آورد.

دو کلمه قالی و ایران همواره در کنار یکدیگر بچشم می‌خورند و شاید بتوان گفت که قالی‌های بافته شده در این سرزمین بوده که نام ایران را با خود بدورترین نقاط جهان برده است. گذشته از اینکه فرش‌های گرانبهای ایران زینت‌بخش مهم‌ترین موزه‌های جهان است قالی‌های زیبای ما در دل تمام جهانیان جایی خاص دارد و چه بسیاراند خارجیانی که بداشتن يك قالی ایرانی مباحثات می‌کنند.

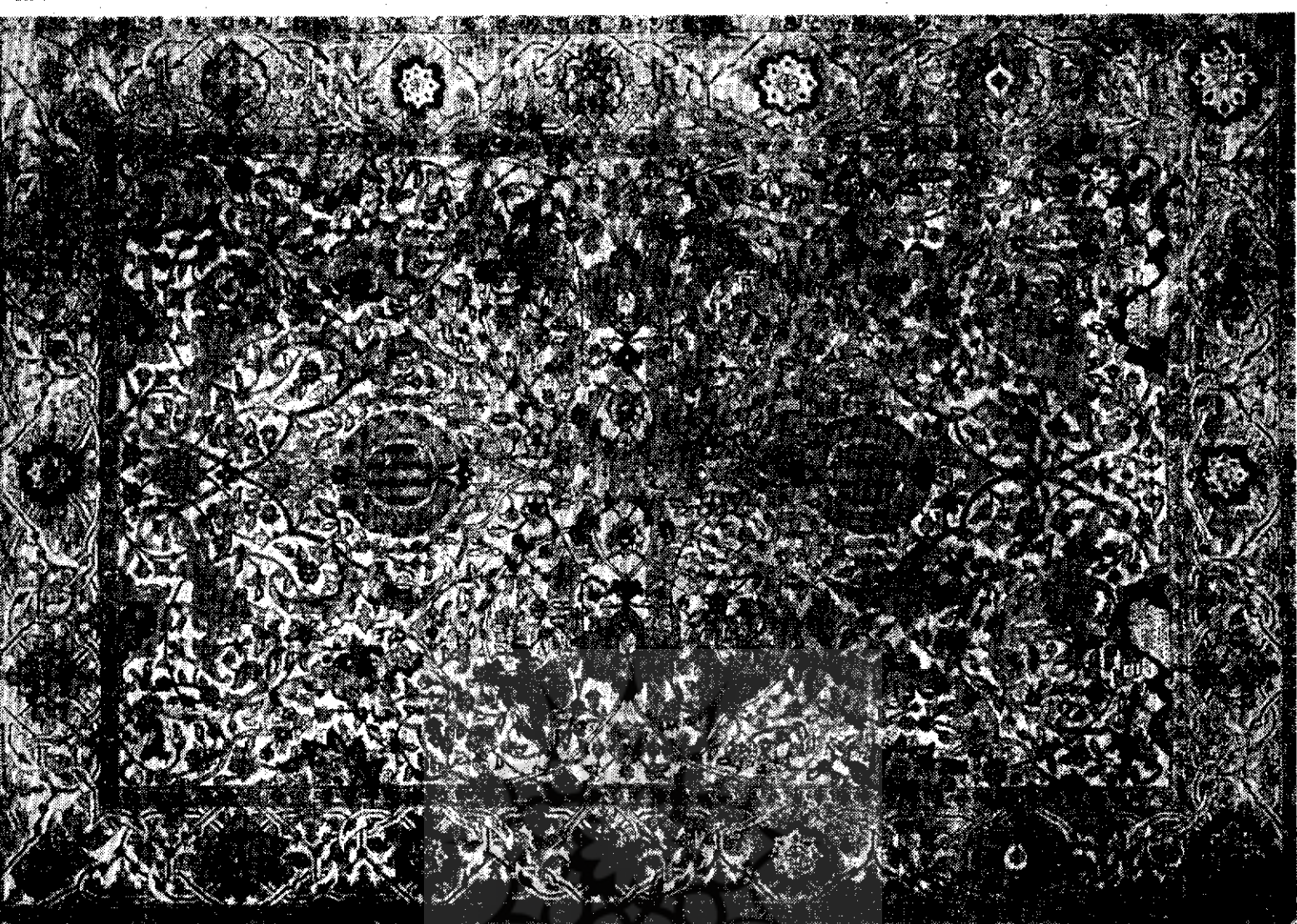
فرش‌های ایرانی را سه خاصیت مهم ممتاز می‌سازد: ظرافت، زیبایی، دوام. و این همه نتیجه زحمات هنرمندانی است که اندیشه آنان بصورت رنگهای زیبا و طرح‌های دلپسند بر روی سطوح قالی‌ها نقش می‌گیرند.

هم‌اکنون حتی فرش‌های درجه دو و سه ایرانی زینت‌بخش سالن‌های بزرگ مغرب‌زمین است اما متأسفانه در تمام دوران درازی که در رشته قالی‌بافی آثاری بدیع بدست هنرمندان میهن ما تهیه گردیده است این آثار از توجهی که آن را شایسته بوده محروم و بی‌نصیب مانده و چه بسیار قالی‌های ظریف و بی‌همتای ما با گذشت زمان از بین رفته است. اما بحق باید گفت همین نمونه‌های اندک که برجای مانده است حاکی از يك قریحه تاپناك و روح خلاق است: روح و قریحه ایرانی. در سطور زیر شما با چند قالی نامی ایران که شهرتی عالمگیر یافته است آشنا خواهید شد و آنگاه خواهید دانست که چرا باید در حفظ اینگونه آثار هنری ملی کوشا باشیم:

از روزگار کهن قالی ایران نه تنها جنبه پوششی داشته بلکه بعلت زیبایی بمقاصد تزئینی بکار میرفته است حتی گفته میشود که آرامگاه کورش بزرگ بهنگامی که اسکندر مقدونی برای زیارت بدانجا رفته است از فرش‌های زیبا و گرانبها پوشیده بوده است. زیبایی فرش‌های ایرانی بتدریج ازدوره هخامنشی رو بکمال میرود و در دوره صفویه باوج میرسد. نمونه این زیبایی را درقالی معروف به «اردبیل» که متعلق بآرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی بنیانگزار دودمان صفوی بوده است میتوان مشاهده کرد.

با آنکه درقالی‌های ایرانی ذکر تاریخ معمول نیست جای خوشوقتی است که بافنده قالی زیبای اردبیل ضمن آنکه خود را معرفی مینماید تاریخ بافت را نیز بشرح زیر بیان میدارد:

«عمل بنده درگاه مقصود کاشانی سنه ۹۴۶».

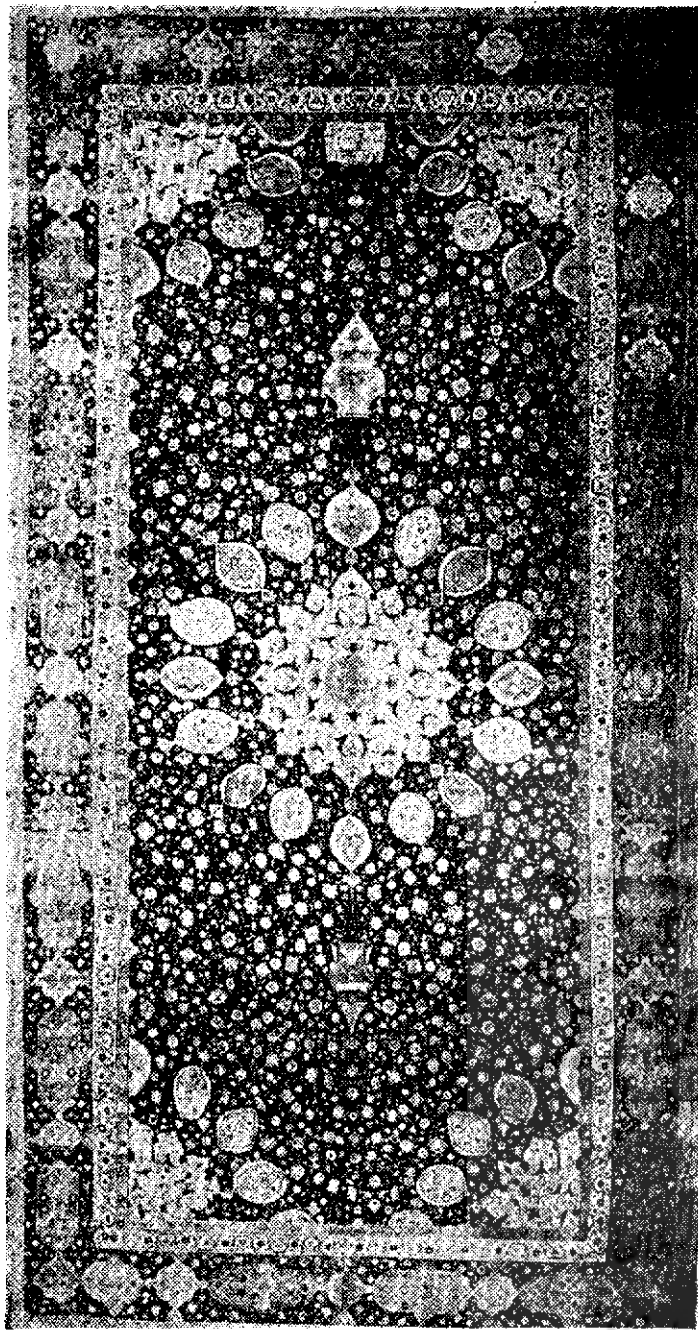
قالی معروف به لهستانی

که این تاریخ برابر سال ۱۵۴۰ میلادی است. قالی مزبور تا سال ۱۸۴۲ در آرامگاه شیخ برجای بوده پس از آن با تمهیداتی بوسیله چندتن از بازرگانان از آنجا خارج شده بانگلستان انتقال یافته و در اواخر قرن نوزدهم بنا به پیشنهاد ویلیام موریس از بازرگانان خریداری و بموزه بزرگ ویکتوریا و آلبرت هدیه میگردد. همزمان با خارج کردن این قالی از ایران چند قالیچه کوچک نیز برده شده که نقوش آنها باقالی بزرگ اردبیلی یکی بوده است.

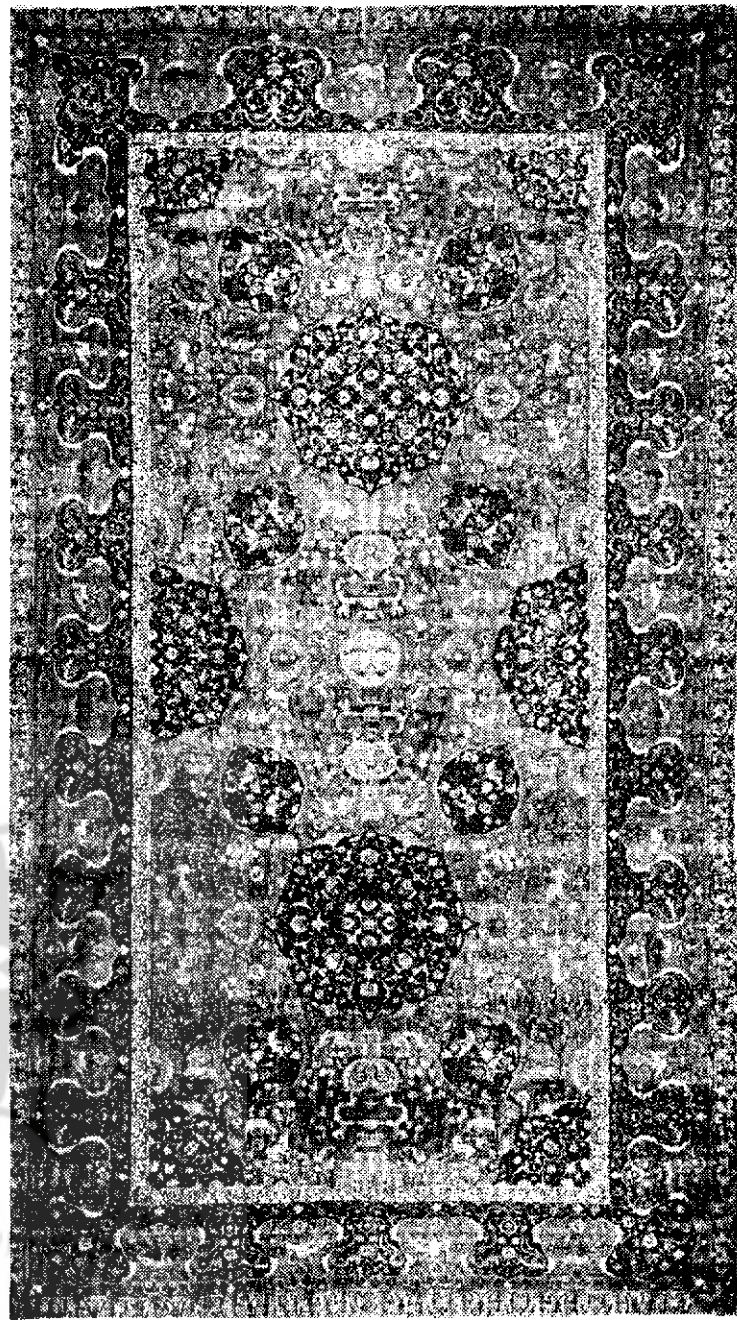
قالی بزرگ اردبیل در چند ناحیه از بین رفته است که با مهارت تمام و با استفاده از قالیچه‌های کوچک فوق‌الذکر به بهترین وجهی اصلاح شده بطوریکه تشخیص تکه‌های وصله شده مشکل و حتی غیرممکن است.

طول این قالی ۱۱۵۲ و عرض آن ۵۳۴ سانتیمتر است. در بافت آن دقت فراوانی بکار رفته و در تمام آن ۳۲۰۰۰۰۰۰ گره وجود دارد که بطور متوسط در هر اینچ مربع ۲۴۰ گره بافته شده است. این قالی چون برای مقروض ساختن آرامگاه بافته شده بوده است در نقش آن در بالا و پایین ترنج وسط دو قندیل بسیار زیبا دیده میشود.

قالی پر ارزش دیگری از ایران که هم‌اکنون در موزه ویکتوریا و آلبرت نگاهداری میشود، قالی معروف «جلسی» است که چون از محله جلسی لندن خریداری شده بدین نام نامیده شده است. نقش قالی بسیار زیبا است. رنگ اصلی قالی قرمز و آبی و در نقوش آن از رنگ‌های گوناگون استفاده شده است. طول این قالی ۳۴۰ و عرضش ۳۱۶ سانتیمتر است و با آنکه از نظر اندازه از قالی اردبیل کوچکتر است میتوان آن را از قالی اردبیل ظریفتر دانست زیرا در هر اینچ

قالی اردبیل

قالی چلی

آن (۴۷۰) گره بافته شده در حالیکه درقالی اردبیل تعداد گره‌ها در هر اینچ مربع (۲۴۰) است. یکی از هدایائی که پادشاهان ایران پادشاهان ممالک دیگر و یا فرستادگان آنان هدیه میکرده‌اند قالی است و این رسم پسندیده هنوز هم معمول است. در ساختمان این نوع قالی‌ها از پشم‌های بسیار نازک، ابریشم و گلابتون زرین و سیمین استفاده می‌شده است. نمونه‌ای از این قالی‌ها بنام «لهستانی» هم‌اکنون در موزه ویکتوریا و آلبرت نگهداری می‌گردد. این قالی که در ایران بافته شده بغلط نام لهستانی گرفته است زیرا چنین فکر کرده‌اند که این قالی در لهستان بدست هنرمندان ایرانی بافته شده است.

نمونه‌های دیگری از این قالی‌ها را میتوان در موزه‌های مهم دیگر جهان نیز مشاهده نمود و قالی‌های کهن دیگری نیز وجود دارد که امیدواریم در آینده فرصتی بدست آید تا از آنها نیز یاد کنیم.